

Cartile Sateanului Român.

Cartea VI.

Blasiu 1/13 Juniu 1886.

Anulu 11.

In tóta lun'a iésa câte o carte de o cóla de mare si adeca la 1/13 a fia-carei luni.
Pretiulu: pe anu 1 fl. 20 cr. pe $\frac{1}{2}$ anu 60 cr. v. a. (pentru România 4 lei noi).

Trei uriasi.

Scumpe cetitoriule!

Multe sf frumóse povesti audi in tóte dilele, dar cu deosebire in lungile sèri de iérna; multe sf deosebite, despre crai sf imperati, despre feti frumosi sf Ilene-cosinzene cu pèrulu de auru, despre nàzdreveniile lui Statu-palma-barba-cotu, despre Strêmba-lemne, Sfarma piétra, Scutura munti, Smei, draci, priculici, vrajitori sf despre alte bazaconii, sf le asculti pre tóte, le asculti voindu a le invetiá insuti. Daca acum, scumpulu meu cetitoriu, asculti cu luare aminte acelea povesti, cu atátu mai cu luare aminte sf mai cu dragu trebuie se cetesci istori'a alor trei uriasi, istoria adeverata, nu poveste, carea ne face cunoscuti trei barbati români cari au fostu in adeveru uriasi. Nu cà dóra ar ff fostu in trupu mai mari sf mai tari decâtu noi, in câtu trupesce se se bata cu lei si cu tigrii, cu balauri sf cu pajure; nu trupesce au potutu se sfeme bolovani ca muntii sf se indoie copacii; nu cà dóra cu o piétra de móra legata de pecioru s'ar ff luatú la fuga cu iepurii, nici nu s'au aruncatu in vezduhu pre pajure cu dóue capete, nu . . . ei au fostu uriasi cu duhulu, cu sufletulu, uriasi cu poterile sufletesci, uriasi cu mintea, intiepleptiunea, ei au fostu mai uriasi decâtu toti uriasii cei din povesti. Numele loru a fostu: *Sincai, Maioru sf Miculu seu Clain*. Frumóse nume aceste sf scumpe fiecàrui Românú carturariu, care scie: Cine au fostu ei? Ce au lucratu? Pentru-ce au traitu? Sf ce ne-au lasatu dreptu moscenire?

Nu potú a nu face pe scumpii cetitori ai scrierei de facia cunoscuti cu acesti trei barbati in adeveru uriasi pe câmpulu sciintieloru, cu acesti trei luceferi pe ceriulu innotatu a românismului. Sf de óre-ce ei in viétia au avutu unu scopu, au batutu o cale, au sevèrsítu asia dîcându unele sf aceleasi fapte, au avutu cam o sórte sf au traitu pe unu timpu — detoriu me simtiu a vorbí despre toti trei câte ceva, de sf despre unulu fiecarele din ei s'ar potea

serie tomuri întregi, căci diei au fostu între ómeni, uriasi între piticii de cari eráu incungiuurati!

Celu mai betrânu din ei erá *Maniu Samuilu Miculu* seau *Clain* (1745—1806). S'a nascutu in comun'a Sadu din Transilvani'a lângá Sibiu, in anulu 1745. Dupa insesi spusele sale famili'a sa s'ar trage din Moldov'a, din famili'a Movilesciloru ¹⁾. El a inceputu invetiaturile tare de tineru, cá la anulu 1762, adeca in vârsta de 17 ani, absolí seminariulu din Blasiu sf întrá calugaru totu acolo in mánastirea bunei vestiri, unde i se dete numele Samuilu, cá din botezu erá Maniu, ér numele Clein il detera Nemptii, cá Micu nemtiesce Clein se dŃce. Ací prin buna lui portare ajunse prefectu sf mai mare preste seminariu sf mánastire. Dar la anulu 1776 fu trimisu la Vien'a cá se invetie scólele celea mari in asia numitulu colegiu *Pazmanianu*, de unde se reintórse numai dupa 6 ani (1772). Ajungându acum in Blasiu devení profesor, dar se vede cá nu multa vreme a statu, căci la anulu 1780 -lu aflámu prefectu de studii in Colegiulu *Pazmanianu* din Viena; de siguru a fostu inaintatu la acelu rangu pentru frumoáele cunoscintie ce le aveá. Dar nici in Vien'a nu statú multu ci se reintórse in Blasiu. Ací (la 1784) se induşmaní cu episcopulu de atunci Bobu, cu care de altcum nu traí in pace nici unu invetiatu din acelu timpu, deci se duse bietulu omu de ici-colea; ací erá in Blasiu, ací in Sibiu, de acolo la Oradea mare, carea pe acelu timpu, erá asilulu si scutulu invetiatiŃloru persecutati de Bobu ²⁾. Dar pre lângá tóte caletoriele sale lungi sf neintrerupte, pe lângá tóta seraci'a la care ajunse, elu lucrá neintreruptu; cartea nu o paráseá nici cându, dar nici ea nu fugeá de elu, ci se prindeá ca o flóre sadita in pamêntu bunu sf infloreá sf dá fruptele sale. La 1804 devení revisoru de cãrti pre lângá tipografi'a universitãtei din Bud'a, unde mori la 13 Maiu st. n. 1806, adeca chiaru acum suntu 80 de ani sf o luna, trăindu 61 ani, mai multu in reu decâtu in bine, mai multu amblându de ici colea, decâtu stându locului. Sf totusi in decursulu vietiei lui a lucratu atât'a, câtu unu altulu n'ar potea lucrá nici de ar avea dóue vieti de trei ori de lungi ca a lui sf de ar traí între

¹⁾ Din famili'a Movilesciloru seau Mogilesciloru au statu multi membrii pe tronulu Moldovei: la 1596 Eremie Movila, boieriu incuscritu cu Polonii; dupa moartea acestuia (1607) urmá Simeonu Movila fiu-so si murindu si el (1608) se alese fiu-so celu mai mare Constantinu Movila, ér la 1630 Moise Movila care domni in 2 rënduri.

Red.

²⁾ Vedi Ist. lit. rom. de Ar. Densiusianu pag. 159.

impregiurările celea mai fericite. Éta de ce dîseiu că elu fu unu adeveratn uriasiu in de ale mintiei, pe câmpulu invetaiturilor!

Cá dreptu dovada despre mintea sî harnici'a lui insemnâmu că elu afara de vreo 25 (dî cinci si douedieci opuri teologice) intre cari *Bibli'a*, tradusa tota dupa limb'a elinésca (grecésca) a lasatu dupa sine urmatoriele scrieri istorice:

1. *Istori'a lucrurile si intâmplarile Româniloru*, cuprindiendu resboiele cu Dacii, istori'a Transilvaniei sî a Româniloru din Daci'a Aureliana; 2. *Istori'a Domniloru tieriei Românesci* dela descalecatulu alu doilea pâna la a. 1724; 3. *Istori'a domniloru tieriei Moldovei* dela al doilea descalecatu pâna la a. 1795; 5. *Istori'a shimei între biseric'a resaritului sî apusului*; 6. *Istori'a bisericésca*, tóte acestea scrise românesce, ér 7. *Histori'a Daco-Romanorum sive Valahorum*, latinesce.

De aci se vedu 3 lucruri:

1. Că Clain adeca Miculu a voitu a dá in mân'a bisericaneloru, a preotiloru sî celoru alalte persóne bisericesci cartfle tînatóre de lefteri'a loru, in limb'a loru, că pre cum se vede pâna atunci nu eráu.

2. Că a voitu pe totu românu scuitoriu de carte, ori de unde se fi fostu acelu Românu, a-lu invetiá istori'a sî inceputulu neamului seu, sî tóte celea petrecute cu acela in bine sî in reu, in tóte partile, in Moldov'a, Romani'a, sî in tierile de din cóce de munti.

3. Scriind istori'a Daco-Româniloru in limb'a latina a voitu a ne face pre noi, pre poporulu acestu românescu, cunoscuti strainiloru invetiati din lumea mare, cari românesce nesciindu, nu i ar fi potutu cetí istoriile celea in limb'a românesca scrise. Din acestea se vede iubirea ce o aveá càtra neamulu lui, că elu adeca cu totu pretiulu voiá ca neamulu lui se se lumineze in celea dumnedieesci sî bisericesci, in biblia sî apoi in istori'a stramosiloru, cá se pricépa: cine? de unde? cându? între ce impregiurări? sî de ce ne a fi adusu; cine ne o fi adusu aci? apoi ne arata: din ce cauza am caditu din marirea de odiniora? Dupa-ce ne dà lectia cum se cade, apoi se pune sî scrie istoria sî pentru straini, cá sî ei se invetie a ne cunosce; că pâna atunci lumea nu mai sciá că dóra jobagii Valachi (oláh) ar fi urmasi ai aceloru Romani, cari odiniora eráu domnii lumei. Elu, da, deschise ochii in dóue pârti.

Ne deschise ochii nostrii ca se invetiâmu, se fimu ér ore-cândva ce au fostu stramosii nostrii, se ne luminâmu cu folosítórele

invetiaturi fără de care omulu este hulitu și batjocoritu in asta lume rea; ér pe de alta parte a deschisu ochii lunei ca vedîndu-ne, se nu mai dica că vede nescari jobagi netrebncici, nescari robi nevrednici de sörte mai buna, ci se recunósca că suntemu unu poporu cu viatia; seracu dar nu cersítoriu, neinvetiatu dar istetiu dela natura; jobagi dar vrednici o luare a minte, de o bagare in séma, că éca unu Clain adeca Miculu numai din sinulu nostru a potutu esf, ca și Christosu din o vergura curata.

Apoi, că ce pretiu au lucrarile lui? se vede de acolo că nu numai Români Sincaiu și Petru Maioru, ci și streinii d. e. Engel vorbescu cu mare respectu despre elu și despre ele.

Miculu a mai publicatu și *cea de întâiu Gramatica Româna* cu litere latine (că pâna atunci, ce cărți romanesci eráu, tóte eráu numai cu litere slovecesci-grecesci, cu asia numitele potcöve). A mai scrisu o *carte de rogaciuni* cu litere latine și unu dictionariu românu-latinu-ungurescu-germanu. Totu Miculu a mai scrisu o *Aritmetica*, *Viati'a și fabulele lui Esopu* și a tradusu dupa Baumeister *Logic'a* tiparita in Bud'a și *Dreptulu naturalu*, tiparitu la Sibiu in 1800, cum și *Metafisica*.

Din celea pâna aci aduse se vede că atât'a a lucratu omulu acest'a încâtu și cei mai capacitati și cei mai neobositi ómeni cu dreptu cuventu -lu potu invidiá (pismuf). Munca uriesiésca pentru unu omu!

Dupa a mea parere elu a pornitu la acea munca uriasia numai impinsu de dorulu de a-si vedeá neamulu redicatu din nesciinti'a și robi'a in care zacea:

Vrea se-lu scóta din nesciintia dându-i cărți, se se cunósca pre sine, se védia că și Românu e omu ca și alti ómeni, că nu e de neamu mai de josu de câtu neamurile de care este ocolitu și cu cari impreuna locuesce pe acestu pamêntu a lui Domnedieu, se-i arete trecutulu și se-i deschida ochii pentru viitoriu ca, dupa ce odata se va cunósce elu pe sine bine (adeca Românu) se nu suferé a fi calcatu in pecióre de alte neamuri, fara se-si aiba incredere in poterile sale.

Pastréza dara cu pietate iubitu Poporu românu acestu nume, și nu uitá nici cându că Maniu Samuilu Miculu seau Clain a fostu una dintre persónele ce formara treimea nationala din triumviratulu puternicu ce a pusu temelía istoriei nostre nationale.

Despre Geogiu Sincaiu și Petru Maioru vom vorbi in rëndulu viitoriu.

„Aminu“ striga stâncele.

Betrânu, slabitu de dîle, sî-ngârbovitu de chinu,
Prin lume trece Beda; cá vecinicu peregrinu
Elu nu-'ncéta prin tíera se totu calètorésca
Vestindu, prin evangeliu, credintia crestinésca.
Dar pentru-cà betrânulu parinte nu vedea,
Unu pruncu, cá dreptu tovaresiu, de mâna-lu conduceá.

Odata calèuzulu condus'a prin o vale
Pe Beda: erá loculu inchisu sî fàra cale,
Pusthiu fàra vietia, cu stânci imbroboditu.
Ne mai potèndu betrânulu se mérga de-ostenitu
Stà 'n locu sî, dupa-atâta drumu greu, se odihnesce.
Copilulu nebunaticu glumindu asia vorbesce:
„O, dragulu meu parinte! Nui-i bine-a stá in drumu —
„Poporulu te ascépta, deci scola-te acum
„Sî predica . . .“ Betrânulu indata se redica,
Cercându unu textu incepe vorbirea sî explica
Asiá de blându sî dulce, câtu lacrimi cu dragu
Brazdáu siubred'a fatia a bietului mosîneagu. Cluj

Copilulu totu intr'una rideá cu desfetare,
Vedîndu cum sfântulu tîne la pietrii cuvèntare,
Cum verb'a lui resuna in golu sî piere 'n vèntu.
Dar éta . . . cându betrânulu inchia al seu cuvèntu,
Cându face semnulu crucii, atunce de odata
Din crènguri se pornese o síopta farmecata
Sî mii de mii de glasuri din vale striga linu:
„P'a veacuriloru veacuri Amin, parinte — Amin!“

Se sparia baiatulu. Pe cugete se pune
Sî tremura. Cu plângeru se-nchina elu sî spune
Pecatulu seu lui Beda, cu sufletu pocaitu.
Betrânulu ride dulce sî díce umilitu:

„Tu n'ai cetitu, se vede, scriptur'a ce vorbesce:

„Cându tace omenirea chiar stânc'a glasuesce!“

„Insemna-ti asta bine sî nu o mai uitá,

„Câci totu asia se póte o piétr'a inschimbá

„In inima umana, precumu inim'a inca

„Adese ori se 'nschimba in piétra, chiar in stâncá!“

(Cosegarten).

George Cosbucu.

Stanu Bolovanu.

(poveste).

Díce că erá odata unu omu, omu cu stare sí cu socotéla, dupa cum se mai afla sí astadi câte unulu ici colea; elu -si avea vitutiile sale, mosiór'a sa, casuti'a sa; cu unu cuventu avea ce-i trebuia. Unu necazu inse avea sí elu cá toti omenii, că bagu séma omu fàra necasuri sí ierna fàra frigu nu se póte. Necazulu sí superarea lui erá ace'a, că nu aveá copii. Sí se rugá bietulu omu dí sí nópte, se rogá in cote sí genuchi se-i daruésca D-dieu copii, dar in zadaru, că totu nu i se implineá rogarea. Erá câtu pre aici se pierdia nadejdea, ba-si facuse sí cantecu:

Dómnne, dómnne!
Multu dícu dómnne,
D-dieu gândesci că dórme
Cu capulu pe mânastire
Că de mine n'are scire.

Odata, cum mergeá elu gândindu-se la bucuri'a omeniloru cu copii sí la nefericirea lui, se întâlnește cu D-dieu sí S. Petru.

— Dar unde mieriți mēi omule? -lu întrebă D-dieu.

— O, Dómnne! Mē ducu se mē prapadescu de necazu — respunse omulu.

— Sí ce necazu ai omule? Spune-mi ce doresci? căci eu -ti potu implini ori ce pofta a t'a. Ce ai vrea ca se ai?

— Copii Dómnne! Copii asi vrea se am!

— Sí ce ai mai vrea se ai? Ér Stanu, că asia erá numele lui respunse sí a dou'a óra că copii ar vrea se aiba.

— Te mai întrebú odata omule — díse D-dieu:

— Ce ai mai vrea tu se ai? éra Stanu respunse sí a trei'a óra că copii ar vrea se aiba.

— Bine, díse D-dieu, copii se aibi dupa cum ai cerutu tu. Sí se duse Stanu acasa; adeca ce se vedi? sí cas'a sí curtea, i erá plina de copii; nici mai multi, nici mai pucini decâtú o suta de copii aflá elu acasa, cari toti i díceáu tata sí cereau de mâncare. Acum dále Stane de mâncare daca ai de unde! Se puse omulu mieu pre gânduri: cu ce se hranésca atât'a amaru de copilu? Véndú totu ce avú pre lângá casa sí cumperá totu farina, apoi se duse in lume se le castige hrana.

Mergându elu prin acésta secreata de lume mare, ajunse sér'a la o stâna, lângá o padure mare. In stalu eráu câteva mii de oi, ér in comarnicu vreo doispredece pecurari, unulu mai latu in spate decâtú cel-alaltu. Buna séra feciori — díse Stanu intrându in comarnicu.

— Se fii sânetosu bade, respunsera ciobanii, apoi i pusera scaunesiu se siéda, cá la omulu strainu, sí incepura a vorbí mai de un'a mai de alt'a, pâna Stanu le spune cá elu a luatú lumea in capu se câstige mâncare la cei o suta de copii. Pecurarii inca i povestira cá loru le merge bine, cá oile au pasciune destula, dar s'a invetiatu unu trasnitu de smeú sí in tóta nóptea fura câte trei oi. Oh, díce Stanu, sí voi nu ve poteti aপরá de elu?

— Nu! respundu pecurarii.

— Haidati se ne tocmimu; ce-mi dati se ve mântuescu de elu?

Sí se tocmira se-i dé a treia parte din tóte oile, déca va fi harnicu se alunge pe smeú dela turma.

Acum se puse Stanu la pânda in staulu, in mijloculu oiloru. Colo cátra mediulu noptiei vení smeulu sí dà se intre in staulu, dar Stanu i strigà restitu:

— Mai incetu, mè! ce vréi se faci? dara Smeulu ríse cu hohotu sí díse: Cine esci tu, care vrei se me opresci se nu intru in staulu?

— Eu sum Stanu Bolovanu, care mânâncu pietrii sí carne de smeú, dar tu cine esci?

— Eu sum smeulu, dar déca díci tu cá mânânci pietrii sí carne de smeú, hai se ne cercâmu poterile.

— Nu-mi pasa, díce Stanu, se vedemu dara care din noi va poteá stórce apa din piétra?

Sí apucà smeulu unu bolovanu mare sí totu -lu sfarmà in mâna, dar nu esí picu de apa din elu; atunci apucà Stanu unu brusiu de casiu ce-lu aveá in traista sí cum -lu stringe, incepe a-i curge zerulu printre degete. Noa vedi smeule, asia se faci tu, déca esci tare! Ér smeulu respunsa: cunoscú cá esci mai tare decâtú mine; dar scii ce? hai la noi sluga, cá mam'a de multa vreme totu cérca dóra va aflá unu sluga tare cá tine.

— E bine, díse Stanu, sí ce simbria mi vei dá pe anu?

— Eu, respunse smeulu, tí dau o desaga de bani de auru.

Têrgulu fù gata. Stanu intrà in comarnicu la pecurari sí le spuse cá de smeulu i-a mântuitu pe vecie, dar ei se faca bine sí se duca partea lui de oi la elu acasa, se nu-i móra copiii de fóme, cá elu a intratu in slujb'a smeului pe unu anu de díle. Pecurarii se legara cá i voru duce oile acasa pâna-ntruna, ér Stanu merse cu smeulu acasa. Pe atunci anulu erá de trei díle.

Cându ajunsera acasa aflara pre mam'a smeului cu trei caldari cu apa fierbinte cá se oparésca oile ce le va aduce smeulu. Dupa ce

intrara in casa spuse smeulu betrânei numai la urechia că se nu mai traga nadejde de oi, că acum fù Stanu Bolovanu la stâna, care e asia de tare de scôte apa din piatra. Sî cine e acela, Stanu Bolovanu? întrebà smeioic'a. Éta, l'am bagatu sluga pe unu anu, ací e. Bine dîse smeioic'a, bine, se ve cercati poterile se vedu care sunteti mai tari?

Sî se apucà smeulu, sî-si aruncà buzduganulu celu de 99 de maji, 'lu aruncà cale de o posta. Apoi dîse catra Stanu: Nó Stane, haidati dupa buzduganu, sî se vedemu tu pâna unde lu-vei poté aruncá?

Se cercàmu, dîse Stanu, dar se ne luàm merinde baremi pe trei dîle, că eu vréu se-ti aretu ce potu! Sî-si luare merinde sî se pusera la drumu, dute, dute, pâna detera de buzduganu. Acoló Stanu nu mai poté de obositu, deci se puse se siéda pe buzduganu. Dar ce faci Stane, întrebà smeulu, nu mai dai?

— Ba dau indata, respunse Stanu, numai asceptu o léca pâna trece lun'a se nu o nimerescu cumva se o stricu, ori se-ti remâna buzduganulu pe acolo, că chiar in luna am unu frate fauru, de tí-lu prinde sciu că nu-lu mai vedi.

— Ba, dîce smeulu, decátu se faci atât'a paguba, mai bine lasa că dau eu sî pentru tine.

Cum vréi, dîse Stanu; ér smeulu luà buzduganulu sî-lu aruncà indereptu acasa. — O dî erá trecuta.

Séra spuse smeulu mumei sale tóta intemplarea sî se mirara grozavu de poterea lui Stanu cea mare.

A dou'a dî i mână smeioic'a dupa apa. Fiecare luara câte o piele mare de bivolu cusuta ca burdufulu, că in de acelea aduceáu apa, alte vase nu aveau. Cându ajunse la fântâna, smeulu implù pieile amendoue cu apa sî dà se plece. Dar Stanu dîse ho! ho! cine se care atât'a apa in tóte dîlele? Déca ti- suntu sluga, voiu se te slugescu pe dreptate. Sî scóse Stanu cutitulu din sierpariu sî incepù a brezdá locul in giurulu fântânei. „Ce faci, bre? întrebà smeulu.

— Ce se facu, dîce Stanu, voiu se ducu tóta fontân'a odata!

— Ba lasa-te, dîse smeulu, mai bine ducu eu sî burdufulu teu, numai nu strică fontân'a că o avemu dela mosi-stremosi.

— Cum voesci, dîce Stanu, numai se nu dîci că nu te slugescu pe dreptate.

Doue dîle trecura. Sér'a ér povesti smeulu mumei sale de tóta intemplarea, sî se mirara amendoi de poterea lui.

A treia dî i trimisa smeioic'a dupa lemne. După ce ajunsera la padure, smeulu smulse unu copaciu din redacina sî dă se plece cătra casa. Stanu inse totu legă la vitie de curpenu un'a de alta se faca — dragu Dómne — fune din ele sî se faca nu sciu ce lucru mare cu ele.

— Ce faci Stane? întrebă smeulu.

— Ce se facu, respunse Stanu, dóra numai n'am nebunitu se mergu cu vréscuri acasa, cá tiganii; eu vreu se ducu cu o cale tóta padurea acasa, se nu dîci că nu-su sluga pe dreptate!

— Ba, dîce smeulu, una cá ace'a nu o fi, se scoti tu din paméntu asta draga de pedure tóta odata, mai bine ducu eu sî pentru tine unu copaciu!

— Cum vréi, dîce Stanu, numai se nu dîci că nu te am slujitu pe dreptate!

Sî luă smeulu inca unu copaciu in spate sî mergeá gâfaindu cătra casa, ér Stanu in dăreptulu lui meregeá duhanindu cá unu domnu. — Trei dîle trecura, anulu erá implinitu—. Vení rëndulu se-i dé o desaga de gaibini. După cina inse dîse smeioic'a cătra smeul: Mè, de noi nu va fi bine de scape din cas'a nóstra cu dîle, mergi la nópte, cându dórme, sî-lu lovesce cu buzduganulu chiar in frunte, audîtu-mai? chiaru in frunte, se piara, cá sî de atâti'a bani ce-i dămu -mi pare reu, dar mai reu -mi pare de voi scí că scapa senatosu din cas'a mea!

Stanu ascultase la usia dar nu se inspaimântă sciindu că smeulu e prostu cá mediulu noptiei. Deci merse in cas'a lui sî culcă in patu unu butucu mare de lemn, apoi după ce-lu acoperi bine cu tiolulu se bagă sub patu. Colo cătra mediulu noptiei vine smeulu sî dă de vre-o câteva ori cu sabi'a in butucu, credîndu că s'a vaietá de dorere, apoi mai in urma dete cătu potù de tare cu buzduganulu sî merse voiosu la muma-sa.

— Nó, da omoritul'ai?

— L'am stersu dintre cei vii, respunse smeulu.

Adeca diminéti'a spre mirarea loru, Stanu se scóla intin-dîndu-se sî cascându o gura de gândeai că vrea se-i sórba.

— Dar cum te hodinisi astnópte, Stane? întrebă smeioic'a.

— Multiamu de întrebare, stapâna, bine, numai cât am visatu cá sî cându m'ar fi musicatu nescari pureci sî par că preste frunte mi-a trecutu unu siórece.

Sî nu se poteáu destulu mirá de tari'a lui, deci dîse smeioic'a:

— Te ai portatu bine, fetulu meu Stane, ti-ai plinitu anulu

fórte omenesce, acum aci-ti e simbri'a, o desaga de galbini, poti merge acasa sî se-i folosesci in pace.

Dar Stanu bine vedeá cã smeulu cu mumas'a i ducu fric'a, deci dîse hotaritu :

Eu gândiamu cã barem doi-trei ani se slugescu la voi se am cu ce merge acasa la copilasi, numai cu atãta agonisita ce voi sci eu face cu o suta de copii? bagatî-me sluga baremi pe unu anu inca.

Dar smeulu cu mum'a-sa atãta frica sciáu de Stanu, încãtu se hotarira a-i dá sî dóue sî trei parechi de desagi cu galbini, numai se se védia scapati de elu; decî dîse smeulu: Stane, 'ti dãmu dóue parechi de desagi pline cu galbini, numai mergi sî ne lasa in pace. Dar Stanu nu se invol. — Audi Stane, dîce smeic'a, 'ti dãmu trei parechi de desagi plini cu galbini, numai fi bunu du-te sî ne lasa in pace, cã nu mai avemu lipsa de sluga.

Stanu se cugetã putînu apoi dîce :

— Fie, déca -mi dati trei parechi plini plinuti cu galbini de auru, atunci plecu, dar se mi-i sî duca smeulu pâna la mine acasa. Sî se invoira. Smeulu luã trei parechi de desagi plini cu galbini in spate sî merse dupa Stanu. Dar smeulu asia greu suflã de greutatea povarei, încãtu: cãndu suflã, Stanu mergea fug'a inainte cá suflatu de unu vîntu poganu, cãndu tragea smeulu resuflarea Stanu ér veniã in dreptu trasu de resuflarea smeului. Totu merge smeulu sî tace multu tîmpu, dar odata nu se póte rabdá se nu intrebe pe Stanu :

— De ce fugi totu inainte sî vii ér in dareptu? Ér Stanu respunse :

Se potu asiu sburã pâna acasa, dar vedu cã tu nu te poti tîné de mine, -mi vine se me intornu la tine sî numai un'a se-ti dau cu pumnulu in frunte se te invetiu cum ai de mersu pe drumu, cãndu esci cu mine pe cale.

Smeulu tremurã sî mergeã dupa Stanu.

Cãndu erãu aproape de cas'a lui Stanu, esfra toti copii in calea loru sbierãndu de fóme.

— Ce dîcu copiii aceia? intrebã smeulu pe Stanu.

— Éta, respunse Stanu, copilarii de a lor, dîcu cã ar mancã carne de smeu. Atunci smeulu aruncã desagii josu sî . . dute copile!

Ce o fi spusu la mumas'a nu mai sciú, atãta sciú cã din minut'a ace'a copiii lui Stanu nu se mai vaetãu de fome. Multi din ei voru fi muritu de atunci, cã dór e de multu, ðar cari nu au moritu inca, aceia sî adi traescu.

J. P. R.

Descântecu de deochi.

Se luá potcaturi, cu potcaturi	Dî de morte io datu.
Horcoi cu horcoi,	Dumnedio o graitu
Moroi cu moroi,	Dute Petru, p'un délu ascutitu
Strigoi cu strigoi.	Câtu o sâncié de cutftu
Dumnedieu o graitu :	Sî pâna in maria rosia
Scobori Petre josu	Acolo este unu serpe
Ca am auditu	Lauru, balauru
Gonoru de omu,	Cu soldu de auru
Sierpe desealatu,	Cu puşca ilu impusca
Fata rusnata,	Cu sagéta ilu sagéta
Pruncu de maica lasatu,	Inima de papura-i pune
Voinicu cu capu spartu.	Dî de mórte i dà
Dómne nui sierpe desielatu	ÉR Jonu sà râmie
Nici voinicu cu capu spartu	Curatu luminatu
Nici-e fata rusinata	Cum Domnedieu lo datu
Nici pruncu de maica lasatu	Maica sânta lo lasatu
Cài omu, de puşca inpuşcatu	Trei ochi rei lo deochiatu
De sageti sagetatu	Doi buni sálu desdeochie ;
Dînile celi rele	Descanteculu dela mine,
Inima de papura io pusu	Leaculu dela Dumnedieu,

De albeatia.

Se luà rizu mare	Se le rînesc, se le curatiescu
Dela muntele mare	Apa sfânta se slobodu.
Cu molfele molfeindu	Maica sfânta o graitu
Cu codile plesnindu	Nai de ce mere,
Mare vraje facându	Dumnedieu cu Petru
Maica sfânta in ainte io estî	Pe pamentu o umblatu
Póla alba io intinsu,	Bine le-o rinitu
Unde meri rizu mare? o disu :	Sî le-o curatitu
La fântûnile lui Jordanu	Apa sfânta o slobozitu.

Descântecu de buba.

So luatu tri fete	Sî le-o ntrebat, cà unde merg,
Cu carutia galbina	ÉR ele o zis,
Cu cai galbini	Meremu la N. N.
Cu Dómnele galbine	Sàl umflâm, sàl gâmfîamu
De mari pé mari	Buba in fatia sài tîpâmu
De nalte pé nalte	Acolo nu mereti
De galbine pé galbine	Sàl umflati sàl gâmfîati
De merii, pé merii	Buba in fatia sài tîpati
De rosii pé rosii,	Mereti in maria rosia
De gatata pé gatata	Acolo este o bréna mare
De nfocate pé 'nfocate	Unflatio, gâmfîatio,
Maica sfânta so grabitu	Buba acolo lasti-o
In ainte le-o esitu	

N. să rămâe curat, luminat,
Cum D-dieu lo dat, Maica sfânta
lo lasat,
Meri la Joanu;
Albatia, rosiatia
Ceatia sf negreatia
Cu molfile o molfaesce
Cu codile o plesnesce

Sf-o scoteti pe cõda ochiloru
Sf-o duceti in marea mâriloru
Acolo se pee, acolo să remie,
Ochiu lui J. să remie
Curatu, luminatu
Cum Domnedieu lo lasatu.
Descantecu dela mine
Leacu dela Domnedieu. *E. M. E.*

Cum se se pórte totu omulu?

Éca ce aflâmu intrunu calendariu vechiu, care lucruri si noi le întârimu prin subscriere:

„In purtare se fii simplu si intieptu; in celea din afara curatu sf placutu, in lucrare dreptu sf nobilu; in intrebuintiérea averiloru crutiatoriu sf darnicu; in seracia cu cinste neincovoiatu; in vorbire limpede, hotarftu, adeveratu; in nenorocire modestu sf stêmperatu: in societate indemânatecu sf placutu; in viétia casnicu sinceru, bunu, fâra viclesiugu sf neinjositoriu; in lauda sf defaima cercetatoriu fâra cá se te determine uni altii; in hotarfre de apururea pe calea dreptului, fâra de a vatemá buná cuveintia. Care v'a lucrá dupa acésta scurta îndreptare, nu v'a avea lipsa de cârti scrise pe largu despre purtarea cu ómenii.

Comunicata de

Ionitia, dascálu românescu.

Pe ce se cunósce un nebunu!

Éta ce dîcu Arabii; nebunulu se cunósce dupa siese lucruri: se mânia fara pricina, graesce nârodfti, se increde fiesce cui, isi schimba fâra nevoia locuintia, sè intereséza de lucruri care nu se tînu de elu, si nu scie deosebi pe prietinu de dusmanu.

Ionitia dascálu românescu.

Doine poporale.

1

Auditamu maica aséra
C'oru scrie catane éra;
Unu dragutiú amu tinerelu
Si l'oru scrie si pe elu,
Nu sciu maica ce l'asiu face?
Facel'asiu unu meru guthiu
Se mi lu puiu la capathiu.
Merisioru a putredi,
Mai tare m'oi pagubi;
L'oi lasa de a catani
De oi avé partea veni
Iar alu meu dragutiú a fi.

2

Doru 'n sinu me arde reu,
Ca i dusu la Brasieú;
Sciu ca nu-i dusu se nu vie
Dar s'o đusu se 'nvetie a scrie;
Dac'a scrie s'a 'nvetiá
A veni si m'a luá.
De nu m'a luá pe mine
M'oi' duce din josu de móra,
Si-oi taia macrisiu in póla
Si-oi dá la badea se móra
Ori se móra, ori se piee
Ori pe mine se me iee.

3

Din susani pâna 'n josani
Semênatamu magheranu,
Magheranu de cel albutiu
Se pun peana la dragutiu;
Pânga peana strutiu domnescu
Nui modru se nu lu iubescu.
Badisiorulu din susani
Cumpara frumsetia 'n bani;
Badisiorulu din josani
Nu dà banii pe frumsetia
Cai frumosu de n'are sótia.

4

Bade, tu de me-i lasá
Este tunu sí te a tuná
La véra cându a plóá.
Bade, tu de mi urí
Este tunu si te a trasní
La véra candu ii cosí.
De mi lasá tu nu eu
Este 'n lume bugátu reu
S'a legá de capulu téu;
De te-oi lasá eu pe tine
Este in lume bugátu bine,
S'a legá bade de mine.

Culese de

7

Trimeso imparatu carte
Da la popa din orasiu
S'aleaga boi de grasi
Si feciori de cinasi,
S'aleaga boi de grei
Feciori de cinasiei.

8

Merutiu rosii paduretiu
Badea sluga si maretiu;
Merutiu rosii scosu din sinu
Suntu de gazda, nu se tinu;
Merutiu rosii iara asié
N'are la ce se tiné
Ca nimica nu-i a lui
Numa pleasna sbiciului
Si unu sumanu negru cernitu
Si acela-i depe slugitu
Si sumanu sa strica
Badea sluga s'a baga.

5

Vecina de'ti pare reu
Ca iubescu feciorulu teu,
Na petea din pèrulu meu,
Si léga feciorulu teu;
'Lu léga càtra chietóre
Se nu vie 'n siedietóre
Cà io-su fata rusinósa
Cum 'lu vedu 'lu chiemu in casa:
Fà gardu mare la gradina,
Totu fà gardu si mezuina
Se nu intre nici o gaina,
Si parii de bosuiocu
Nuele de barbânocu.
Numai lasa o portitia
Se ne dàmu sér'a guritia.

6

Trandafire n'ai mai fire.
Dar de ce se nu mai fiu?
Cà me pun fetele 'n brâu
Si me pórtá pe la riu.
Bosuióce nu te ai cóce!
Dar de ce se nu me cocu,
Cà me punu feciori in clopu,
Si me pórtá pe la jocu.

B. E. Doroltian'a

9

Scânteutia depe gardu
Batrân dragutiu mi am lasatu
Mai tineru mi-am capatatu
Mai tineru si mai subtire
Nu ca elu unu scosu din fire,
Mai tineru si mai frumosu
Nu ca elu unu zabalosu.

10

Saraca maicutia mea
De la multe mo scosu ea
Dela multe dela tóte
Dela una nu má póte:
De la neamtii si dela mórté

11

Dorulu meu nu are rându
Ca so pusu p'asiediamentu
Pâna ma baga in pamentu
Bateru se fi muritu de multu
Nici se nulu fi cunoscutu
Nici de veste sa-i audu

12

Sáraca mandrutia mea
Pêntr'un jocu dela Lechintia
Sio datu bráulu sí bertitia
Sí petéua la curea
Dapoi cumu nu-i proste ea?

13

Credi pe lelea cumu se jora
Vincreea sí sambata
Sí 'n tota una vremea?
Sí asara o fostu la fântana
O-am vadiutu cu doi de mana
Unu-i tiné cofitia
Celalaltu o sarutá.

14

Na baditia mânca pesce
Cà de gura nai nedejde
Ca amu avutu o claca mare
Toema in diu'a de Rusale
So petrecutu gura tare
No remasu sí dumnitale.

15

Mèi bade peana de rouá
Nu tiné calea la dóua
Tine caleá la una
Cu care ti cununa.

16

Ochi baditia ca la tine
Dieu nu vedu in satu la nime
Fàr' intrun rugu, bade, verde
Sunt dóue muritie negre
Is cópte diua la sóre
Demineatia la recore.
Ochi bāditia ca la tine
Dieu nu vedu in satu la nime
Numa in tirgu la Silionu
La 'on fecioru bade-de Domnu.

17

Bate vèntu rece p'a fara
Badea-i dusu intralta tiéra
Ca-i porunca inparateasca
La catane se porneascá
Sí porunca ca so tie
La mine se nu mai vie.
Dute bade sufletu dragu
C'a-lu teu doru in lume-lu tragu
culese de

18

Fruudia verde lemnu uscatu
So dusu badea m'o lasatu,
Ducà-se cu Dumnedieu
Ca mie nu-mi pare reu,
Numa otíra mi cam gele
Co sciutu vorbele mele
Sí celi bune, sí celi rele.
De m'a întrebá: cà ce facu
Spunei cà m'am maritatu
De m'a întreba: dupa cine?
Spune, dupa uriciune;
De m'a întrebá: dupa care?
Dupa celu uritu din tiéra;
De m'a întrebá: cum traescu?
Spune-i ce me necajescu;
De ma întreba: ca ce facu?
Spunei ca de uritu zacu.

19

De-ar fi data Dumnedieu
Se fi crescutu pèrulu meu
Erba verde in temeteu
So cosasca cosasii,
So adune jobagii
Birisi la boi sa o dee
Boi in corne se-o iee
Se-o asvirle pe campie
Se resara unu paru de vie
Sí pe elu unu strugurelu
Sí sè-lu rumpa unu feciorelu
Tinerelu fara mustetia
Ce me tine séra in bratia.

20

De asiu trai num'atáta
Se vedu badea ce a lua?
De a luá una ca mine
Dumnedieu-i dee bine
De-a luá una a mai hida
Blastemulu meu ilu ajunga.

21

Frudia verde iarba lata
Acolo mandra me cata
Unde-i iarba impletita,
Sí casarma c'o fereasta;
Clopu in fereasta loi pune
Moi uita in tiéra si in lume,
Prin fereastra m'oiu uita
Inima mioiu stâmpara.

Invetiaturi folositoare.

Curechiulu e fórte adesea bantuitu de omide; cá inse se fie feritu de aceste dusmane ale lui, e bine a semêna prin curechisce semintia de cânepa; se dice cá in multe tieri e intrebuintiata cu bunu succesu.

Crastavetii -i potemu pastrá próspeti pâna la Craciunu, deca-i vom spoí cu albusiu de ou — indata dupa rumpere — si apoi svêntându-i vom pune la locu uscatu, de unde nu-i mai luamu pâna voimu a-i intrebuinti'a.

Suntu unele vaci cari nu stau la mulsu, si dómna ce necazu mai tragemu cu ele. Daca vom udá inse unu stergariu in apa rece sí acel'a-lu vomu pune pe spinarea ei, mai bunu sporiu vom dobândi decâtu cu batàile si legaturile celea pogane, ce le cerca economii nostrii; cercati si veti vedea,

Alungarea gargaritielu din bucate. Vér'a se intêmpla de gârgaritielu facu mari stricatiuni bucatelu din hâmbare, unde se incuibéza. Si se incuibéza lesne déca nu aerizâmu sí vênturâmu bucatele adese ori; ér incubate odata — cu greu se stirpescu. Este inse leacu sí in potriua lor. Éta ce ne spune unu francezu: „Mi se incuibase in hâmbarele cu bucate atâtea gârgaritia de me puse pe gânduri. Intr'o di-mi plesnesce ceva prin minte: ieu ramuri verdi de socu cu frundia cu totu si-mi acoperu bucatele, ba mai virescu si prin ele ici colea; de atunci n'am mai vediutu o gârgaritia in bucate“.

Cercati, cá cercarea n'are superara.

Clotianii suntu bidigânii mai nesuferite sí decâtu siórecii. Cred dar cá bucurosu s'ar mântui ori cinç de ei. Eu am cetit intr'o carte vechia leaculu lor si vi-lu spun sí d-vóstra ca se cercati, dar de v'a vení vremea se-mi multiumiti. . Presèra in giurulu loculu unde se tínu clotianii o buruiana ce-i numita „*limbá cânelui*“ sí carea cresce pe levedi la marginea gropiloru. Clotianii parasescu indata acelu locu sí câta vreme v'a fi buruiana la acelu locu, nu se vor mai întórce. La inceputulu verei se sè culega aceea buruiana sí cocenii se se sdrumice cându suntu de a se intrebuintia.

Mai suntu unele case in cari s'au incuibatu asia numitele **stelnitie** (paduchi de pariete). Aceste mici bidigânii suntu mai neplacute chiar decat siórecii sí clotianii, cá aceia-ti prada numai din avere, bucatele si hainele, ér prepaditele de stelnitie-ti sugu chiar sângele déca se potu apropia de piele. Ele nóptea âmbra la vênatu ér diua dormu in crepaturile parietiloru sí ale paturiloru.

De ele ne potemu mântui deca vomu spalá crepaturile, adeca tóte cuiburile lor cu apa de sapunu fierbinte, càci acesta omóra nu numai stelnitiá dar si óuele ei. Seau:

Ié foi verdi de celea mai grase de cânepa si le piséza bine, stórce apoi mustulu acela si-lu amesteca cu fiere de vita. Cu acésta mestecatura unge crepaturile paturiloru si paretiloru unde sè afla stelnitiiele si — in câteva díle nu vei mai vedea una, care cumu iésa si dà de acestu mirosu — móre ori fuge ca de gróza tatariloru.

Cé se lucre economulu in luna lui Juniu?

Se tîna gata uneltele economice. Se paruésca fasolea. Sè sape cu grija in giurulu pomiloru. Se oculéza pomii ci sè fim atenti: tot cam in partea de resaritu si apus a pomului. Se semene ridichi de iérna. Sè cosasca iérba in data ce e cópta pâna nu se rescóce, cà de prea intêrdie va face ogringi in locu de fênu. Viile trebuie sapate a dóua óra. Pe timpulu inflorirei viiloru nu mai e iertatu se âmlâmu prin ele. Se bage de séma se nu-i fuga roii. Se curatiésca siurá si podurile. Se scalde desu caii si vitele cornute. Se sape napii, cartofii si cucuruzulu. Se întórea bucatele in grânare ca se nu faca gârgaritie ori se se strice, (Pentru gârgaritie am insemnatu un leacu la pag. 95). Se curatiésca fântânile. Gramada de gunoiu o udâmu in tîmpu uscatu cu zama de gunoiu apoi o acoperimu cu pamentu. Se ferésca oile de locuri morâscinóse ca se nu se calbejasca. Se gatâmu cu ogorulu si se prindemu la cositul trifoiului si lucernei si in genere la facutul fênelui. Se semâna rapitia si se secarescu holdele (adeca in holdele de grâu curatu, de cumva vedemu ici colea câte unu spicu de secara -lu taiemu cu secerea cá grâulu se ne remâna curatu.) Adunâmu simburii de ciresie si-i semenâmu indata, càci de-i lasâmu pâna se usca, resaru mai anevoie. Plivimu si sapâmu scóla de pomi. Uscâmu ciresie visine si strugurei pentru érna. In luna asta se mai póte semêna mazere, mazerichie, ovesu si orzu mestecate, cari apoi le vomu cosi cá nutretiu pentru vite. *In lunile de véra muncesce economulu mai din greu, deci dupa potintia acum se se nutrésca mai bine.*

De-ale betrâniloru.

Juniu mai uscatu decâtu mai umedu — ímple butíle cu vinu bunu Ómenii si vênturile de Juniu se schimba curêndu. Juniu umedu si rece strica anulu întregu. Rosele multe prevestescu iérna grea.

Cându peregrina (caletorescu) furnicile, vá fi tîmpu bunu.

Omidel multe suntu semne de grâu si vinu multu.

Jucatulul pesciloru in apa vestesce tempestata.

Daca séra vitele se tragu sub scutu si nu vor a zacea prin curte e semnu cá v'a ploua.